

**RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SELVITYS:
TAMPERE-TALO**

Tampereen kaupunki 27.6.2014
Arkkitiedit MY

Selvityksen laatijat: **Arkkitehdit MY**

Anna Hakula ja Kimmo Ylä-Anttila

Valokuvat, ellei muuta mainita: Anna Hakula, Arkkitehdit MY

Selvityksen ID-numero: 1 191 044

Kannen kuva: Tampere Talo

SISÄLLYSLUETTELO

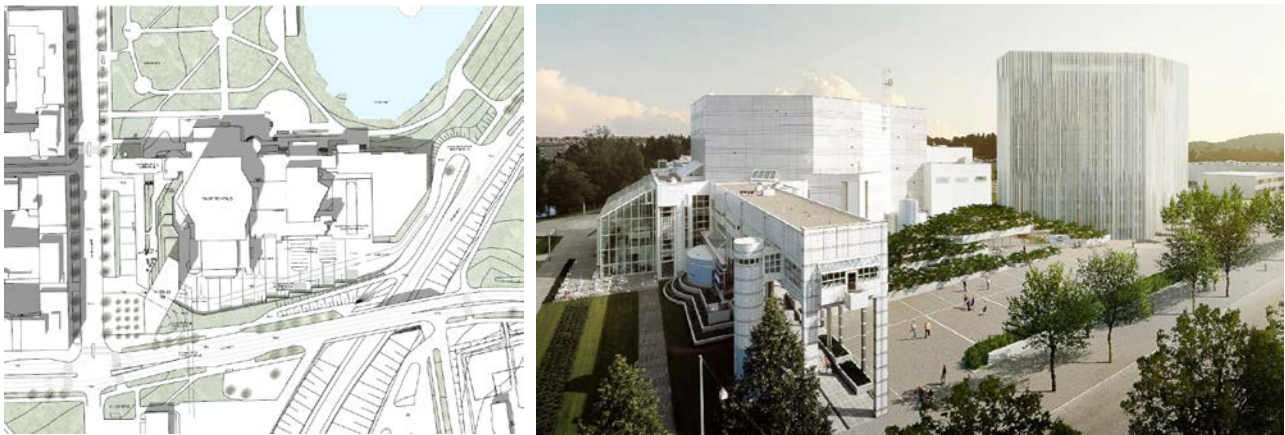
SELVITYKSEN TAUSTAA JA LÄHTÖKOHDAT	4
<i>Asemakaavamuutos</i>	4
<i>Tampere-talo</i>	4
<i>Selvityksen menetelmät ja sisältö</i>	5
1. POSTMODERNIN JA MODERNIN VÄLIMAASTOSSA	5
<i>Postmodernismin teoria</i>	5
<i>Postmodernismi Suomessa</i>	5
<i>Tampere-talon tyylisuunta</i>	6
2. TONTIN JA RAKENTUMISEN HISTORIA	7
<i>Tontin historia</i>	7
<i>Arkkitehtuurikilpailu ja voittanut ehdotus ”tehtaan pilli”</i>	8
3. LIITTYMINEN YMPÄRISTÖÖN	9
<i>Suunnitelman kytkeytyminen kaupunkirakenteeseen</i>	9
<i>Massoittelu</i>	9
<i>Kaupunkikuva eri lähestymissuunnista</i>	10
4. TILAT JA MATERIAALIT	14
<i>Massoittelun suhde pohjapiirustuksiin ja leikkauksiin</i>	14
<i>Materiaalit ja yksityiskohdat</i>	18
<i>Taiteen rooli ja suhde tilaan</i>	20
<i>Korjaushistoria</i>	21
5. RAKENNUSTAITEELLISET ARVOT JA NIIDEN SÄILYMINEN	23
<i>Ulkotilat</i>	23
<i>Sisätilat</i>	23
LÄHDELUETTELO	25

SELVITYKSEN TAUSTAA JA LÄHTÖKOHDAT

Asemakaavamuutos

Tampere-talon rakennetun ympäristön selvityksen taustalla on alueella käynnistyvä asemakaavamuutos. Tampereen kaupungin kiinteistötoimi on tehnyt aloitteen asemakaavan muuttamisesta Tampere-talon tontilla nro 316-2. Asemakaavan muutoksen tavoitteena on mahdollista hotellin rakentaminen Tampere-talon yhteyteen sekä huomioida Tampere-talon lähitulevaisuuden laajennustarpeet. Kaavamuutos perustuu talvella 2014 toteutetun tontinluovutuskilpailun tavoitteisiin ja kilpailun voittaneeseen ehdotukseen. Kaavamuutoksessa hotellille määrätään oma tontti ja tarvittavat liikenneyhteydet.

Tampere-talon hotelli-kilpailun voittanut ehdotus (ALA & SRV). Kilpailuvaiheen materiaalia.

Tampereen kaupunki on pyytänyt Pirkanmaan maakuntamuseolta lausuntoa ko. hankkeesta 17.1.2014. Museo on lausunnossaan 3.2.2014 katsonut, että Tampere-talosta tulee kaavahanketta varten laatia asemakaavatasoinen rakennetun ympäristön selvitys, jossa arvioidaan kohteen historialliset ja rakennushistorialliset arvot sekä ympäristöarvot, kattaen myös rakennuksen keskeiset sisätilat. Selvityksen tarkoitus on siis tuottaa tietoa kaavasunnittelun ja päätöksenteon tarpeisiin, eikä se sellaisenaan vastaa detaljitasoista rakennushistoriaselvitystä.

Tampere-talon omat laajennussuunnitelmat koskevat rakennuksen eteläpuolta. Nykyisen huoltopihan länsiosaan on suunnitteilla harjoitus sali. Lisäksi kaupungin tilakeskus suunnittelee Muumimuseon siirtoa Tampere-talon kellarikerrokseen, jolloin tilajärjestelyt tulevat muuttumaan. Myös liikennejärjestelyt tulevat tontilla muuttumaan uusien toimintojen ja rakentamisen myötä.

Tampere-talo

Tampere-talo on 1990 valmistunut musiikki- ja kongressikeskus, jonka klassisen ja kevyen musiikin konserteissa ja kokoustapahtumissa vieraillee vuosittain yli 250 000 kävijää. Rakennuksessa on 1835-paikkainen Iso Sali ja 500-paikkainen Pieni Sali, sekä lukuisia pienempiä esitys- ja kokoustiloja. Rakennuksen ovat suunnitelleet arkkitehdit Sakari Aartelo ja Esa Piironen, jotka voittivat aiheesta järjestetyn suunnittelukilpailun vuonna 1983. Salien akustiikan on suunnitellut Alpo Halme. Tampere-talo on kaupungin omistama osakeyhtiö.

Selvityksen menetelmät ja sisältö

Työssä tukeudutaan soveltuvin osin rakennetun ympäristön selvitysten perusmenetelmiin, mutta painopiste on laadittavan asemakaavan luonteen huomioiden yksityiskohtaisella rakennuksen ominaisuuksiin keskittyvällä tarkkuustasolla. Työssä arvioidaan laajan rakennuskompleksin eri osien arvoa sekä niiden muutoskestävyyttä ja suojelutarvetta. Tarkastelussa ovat sekä rakennuksen sisätilat ja rakenteet että rakennuksen ulkoarkkitehtuuri, ulkotilat ja kaupunkikuvalliset ominaisuudet.

Sisältö etenee kronologisesti, eli ensin esitetään tontin ja rakentumisen historiakuvaus. Toisessa ja kolmannessa luvussa on analysoitu Tampere-talon ominaisuuksia ja tulkittu rakennuksen eri sisä- ja ulko-osien rakennustaiteellisia ja kaupunkikuvallisia arvoja. Arvottamistulkinnat vedetään lopuksi yhteen johtopäätöksiksi.

Tarkastelumateriaalina ovat Tampere-talosta ja suunnittelukilpailusta laaditut julkaisut ja rakennuksiin liittyvät suunnitteludokumentit. Lisäksi kohdetta on tarkasteltu paikan päällä valokuvaamalla. Lisäksi kohteen arkkitehtia, Esa Piirosta on haastateltu 26.6.2014.

1. POSTMODERNIN JA MODERNIN VÄLIMAASTOSSA

Postmodernismin teoria

Postmodernismi taiteessa alkoi muotoutua 1960-luvulla ja jo vuodelta 1966 on Robert Venturin kirja *Complexity and contradiction in architecture*, jossa hän kritisoi modernia arkkitehtuuria ”laatikkoarkkitehtuurina”. Mies van der Rohe modernistinen tunnuslause ”Less is more” ei Venturin mielestä pitänyt paikkaansa, vaan hän muotoili sen päinvastoin ”Less is a bore”.

Postmodernismi ei varsinaisesti ole yhtenäinen tyyliuunta ja siksi se on helpompi määritellä vastakohtana ja -reaktiona modernismille tai funktionalismille. Jos funktionalismi erotti toiminnot eri tiloihin, kielsi koristeellisuuden ja vaati rakenteen näkymistä muodoissa, niin postmodernismi suosi hybridimäistä monikäyttöisyyttä, toi aiheita eri perinteistä ja unohti rakenteellisuuden mm. tuomalla rakennuksiin pilareita, jotka eivät kannattaneet mitään. Ironinen leikkittely ja lainat muista tyylilajeista olikin yhtäkkiä sallittua.

Lisäksi postmodernia ajattelua on paikallisen oman kulttuurin huomioiminen, yleisön kanssa kommunikoiminen ja idealistisista päämääristä luopuminen. Postmoderni ajattelu vaikuttaa edelleen, mutta tyyllillisesti ei puhuta niinkään postmodernistisesta arkkitehtuurista, kuin 1970- ja 1980-luvuilla.

Postmodernismi Suomessa

Suomessa postmodernismi vaikutti erityisesti 1980-luvulla. Vuosikymmen oli myös taloudellisen nousun aikaa, minkä vuoksi tyyliin kuului tietty kaupallisuus ja materialismi. Postmodernismi liitetäänkin usein kauppakeskusten, liikerakennusten, pikaruokalojen ja huoltoasemien arkkitehtuuriin.

Postmodernismiin Suomessa kuuluu myös regionalismi ja sen edustajina Raili ja Reima Pietilä, sekä nk. ”Oulun koulu”, joka parhaiten tunnetaan punatiiliarkkitehtuuristaan.

Tampere-talon tyyliisuunta

Tampere-talo voidaan yhtäältä nähdä postmodernin ajan arkkitehtuurina, sillä se pyrkii monimuotoiseen ja rikkaaseen muodonantoon. Piironen kuvaa myös heidän inspiroituneen aikoinaan Robert Venturin monimutkaisuuden ja ristiriitaisuuden näkemyksistä¹. Tampere-talossa on useita pyöreitä pohjamuotoja, jotka leikkaavat muuten suorakulmaista kompositiota. Nämä tyyliaiheet voidaan nähdä postmoderneina. Ajalle tyypillisiä ovat myös kaakelilaatat, joita on käytetty ulkopinnalla, sekä sininen pastellin sävy, joka toistuu paitsi rakennuksessa, niin myös pääsisäänkäynnin taideteoksessa ”Sininen suora”.

Jorma Mukala puolestaan sijoittaa Arkkitehtilehdessä rakennuksen samaan aika- ja tyylikauden kenttään Kristian Gullichenin Pieksämäen kulttuurikeskus Poleemin (1989) ja Arto Sipisen Espoon kulttuurikeskuksen (1989) kanssa². Sekä nämä että Tampere-talon Mukala näkee myös funktionalistisina rakennuksina väriensä ja tilahierarkiensa puolesta. Tilat ovat toimintojensa puolesta erotetut ja jokainen tila on suunniteltu erityisesti sinne sijoitettavaa toimintaa ajatellen.

Piironen itse, tarkastellessaan toimistonsa suunnitteluhistoriaa, näkee sen suunnittelutradition kulkevan modernin arkkitehtuurin jatkumolla, myös Tampere-talon osalta³. Tampere-talo on modernia arkkitehtuuria, jossa on jonkin verran postmoderneja ajassa pinnalla olleita aiheita. Tampere-talon suunnittelun aikaan arkkitehtuurin trendinä oli myös eräänlainen laivaestetiikka, joka lähti erityisesti Etelä-Euroopasta. Piironen mukaan yksi suunnittelun lähtökohtia olikin, että rakennus olisi sisämaahan tuotu valtamerilaiva, mutta kuitenkin konserttitalo⁴.

---

¹ Järvelä 2010, s. 118

² Mukala 1990, s.40-41

³ Piironen 2014.

⁴ Järvelä 2010, s. 124

2. TONTIN JA RAKENTUMISEN HISTORIA

Tontin historia

Tontilla on aiemmin ollut Teurastamo vuosina 1910-1962 ja eläintarha vuosina 1964-1972. Toimintojen välillä tontilla sijaitsivat kaupungin puisto-osaston varastot. Jo vuonna 1959 kaupunginhallitus oli päättänyt sijoittaa konserttitalon teurastuslaitoksen tontille. Kuitenkin vasta vuonna 1977 asemakaavaan määriteltiin konserttitalon sijainti kyseiselle tontille. Tontin valintaan vaikuttivat vieressä oleva puisto, yliopisto ja erityisesti rautatieaseman läheisyys. Paikka yhdistyi myös tamperelaiseen tehdasmaisemaan, sillä vieressä oli teollisuusalue, joka myöhemmin saneerattiin nykyiseksi Tullin alueeksi.⁵

Ilmakuva Sorsapuiston ympäristöstä vuonna 1957. Tampere-talon tontilla toimii teurastuslaitos ja yliopiston alue tien toisella puolella vielä rakentamatta. Kuvaaja: E.M. Staf. (Järvelä 2010, s.20)

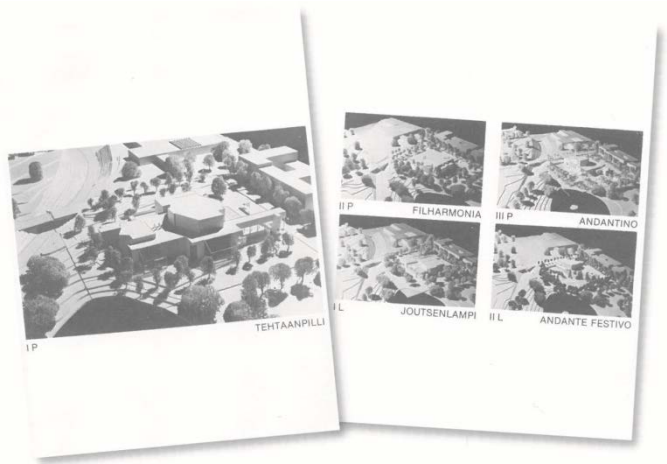
KUVAT: Vasemmalla ihmisiä Tampereen eläintarhassa. Kuvaaja: E.M. Staf, 11.06.1966. Keskellä vanhan eläintarhan purkua. Kuvaaja: Raija Nurmi. 17.07.1986. Oikealla Tampere-talon rakennustyömaata. Kuvaaja Raija Grahn, 27.05.1987. (kuvalähde: siiri.tampere.fi 8.4.2014)

⁵ Järvelä 2010, s.29-34

Arkkitehtuurikilpailu ja voittanut ehdotus ”tehtaan pilli”

Tampereella oli pitkään keskusteltu konsertti- ja kulttuuritalon rakennuttamisesta ennen rakennushankkeeseen ryhtymistä. Tampereen musikit olivat jo vuonna 1938 pyytäneet kaupungilta toimia tähän. Vaikka aiheesta keskusteltiin useaan otteeseen, niin vasta 1970-luvulla tuli ensimmäinen maininta kaupungin toiminta- ja taloussuunnitelmiin konserttitalon rakentamisesta 1980-luvulla. Vuosikymmenen vaihtuessa käyttötarkoitusta laajennettiin merkittävästi ja vuonna 1981 perustettiin konsertti- ja kongressitalon suunnittelua varten suunnittelu- ja rakennustoimikunta. Hankkeesta oli tulossa Suomen ja Pohjoismaiden suurin konsertti- ja kongressitalo ja suunnittelusta päätettiin järjestää arkkitehtikilpailu.⁶

Vuonna 1982 järjestettiin konsertti- ja kongressitalon suunnittelukilpailu. 11 henkisen palkintolautakunnan puheenjohtajana toimi kaupunginjohtaja Pekka Paavola. Suunnittelu- ja rakennustoimikunnan lisäksi lautakuntaan kuului arkkitehti Antti Tähtinen, talonrakennuspäällikkö Erkki Puonti, SAFA:n edustajina professori Martti Jaatinen ja arkkitehti Kristian Gullichsen, ja sihteerinä kaavoituspäällikkö Heikki Pöntinen ja hallintojohtaja Simo Tavaste. Akustiikan asiantuntija Alpo Halme kutsuttiin myöhemmin mukaan. Kilpailu päättyi vuonna 1983 ja siihen osallistui 72 kilpailuehdotusta.⁷

Voittaneen ehdotuksen ”Tehtaan pilli” olivat laatineet arkkitehdit Sakari Aartelo ja Esa Piironen avustajineen: Peter Meyer (arkkitehti yo.), Eija Halme-Salo (arkkitehti yo., akustiikka) ja mallinrakentaja Martti Helispää. Kilpailun tuomaristo arvosti erityisesti suhdetta puistoon ja korkeussuhteiden hyväksikäyttöä. Lisäksi sovittamista ympäröivän kaupungin akselistoon ja massoittelua pidettiin luontevina. Arkkitehtonisesti arvostettiin lämpiön tilallista kiinnostavuutta ja ilmavuutta, sekä salien veistoksellisuutta. Hyvänä pidettiin myös sitä, että lämpiötä pystyttiin käyttämään myös samanaikaisissa yleisötilaisuuksissa ja että salien sijoitus erilleen toisistaan toimii myös äänieristyksen kannalta. Ylikorkeiden pilareiden varassa olevaa ”toimistoputkea” tuomaristo toivoi kuitenkin tarkastettavan.⁸

Kuva: Kilpailuun osallistuneiden töiden parhaimmistoa. Lähde: Tampere-talo, 20 vuotta talon tapaan, s. 46.

⁶ Järvelä 2010, s.14–28

⁷ Järvelä 2010, s.37-44

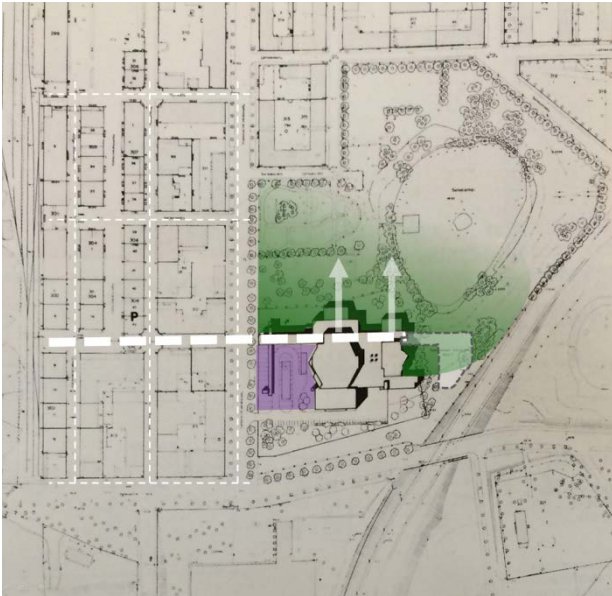
⁸ Arkkitehti-lehden 7/83 irtoliite: Tampereen konsertti- ja kongressitalon yleinen arkkitehtuurikilpailu

3. LIITTYMINEN YMPÄRISTÖÖN

Suunnitelman kytkeytyminen kaupunkirakenteeseen

Seuraavien kaavioiden pohjalla on valokuvattu asemapiirros julkaisusta Arkkitehti 7/83 irtoliite: Tampereen konsertti- ja kongressitalon yleinen arkkitehtuurikilpailu.

Tampere-talo sijoittuu vapaaksi objektiksi puistoon, eikä varsinaisesti jatka Tullin alueen kaupunkikudosta tai ruutukaavaa. Se kuitenkin huomioi koordinaatiston ja on sopeuttanut tilansa ja toimintansa siihen.

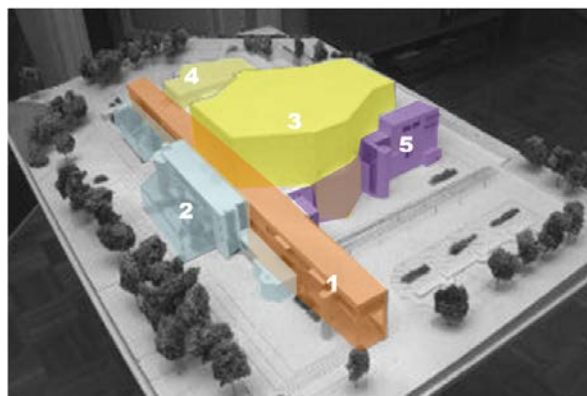
Rakennus avautuu puistoon suurten lasivitriinien kautta. Yliopistolle se enneminkin kääntää selkensä, liittyen myös tontin korkeusvaihteluihin. Etelän suuntaan sijoitetut henkilökunnan tilat ja tekniset ym. aputilat muodostavat osittain suljetun julkisivupinnan ja eteensä huoltopihan.

Sisäänkäynti on vahvasti artikuloitu katoksena toimivan siiven ansiosta. Puikkona hahmottuva massa saa suuntansa ja mitoituksensa Åkerlundin kadusta.

Yliopistonkadun varteen rakennus muodostaa saattoliikenteelle paraatiaukiomaisen tilan. Nykyinen lipputankosommitelma korostaa vaikutelmaa.

Kilpailuvaiheessa rakennuksessa ei vielä ollut itäisintä näyttelytilaa, jolloin kokonaisuus hahmottui nykyistä sirompana. Nykyinen Sorsapuistosali laajentaa kompleksin suuruusluokkaan, jota mm. arkkitehti Kati Blom on verrannut teollisuuslaitokseen⁹. Lisäksi rakennus ei enää hahmotu samalla tavoin objektina, vaan se kehystää koko Sorsapuiston eteläisivustaa.

Massoittelu

Massoittelun pääaiheet: 1 Sauvamainen rakenne ja "sisäkatu", 2 Lasivitriinit, 3 Pääsali, 4 Pieni Sali, 5 Saattoliikenneaukion paraatijulkisivu. Tampere-talon pienoismalli. Kuvaaja Kari Nieminen, 1988. (siiri.tampere.fi 8.4.2014)

⁹ 1 Järvelä 2010, 133

Lasivitriinit ja lämpiöt avautuvat vahvasti kohti puistoa. Järvelän¹⁰ mukaan vitriinien lähtökohtana on ollut muovata eräänlaisia julkisia olohuoneita, joissa on laajempia yhtenäisiä tasoja suurille yleisömäärille, mutta myös intiimejä nurkkauksia ja istuskeluryhmiä. Muotokieli on selvästi sattumanvaraisempaa ja rikkaampaa kuin sauvassa. Myös läpinäkyvyys ja valo ovat suuressa roolissa.

Rakennusmassasta hahmottuu sauvamainen rakenne, joka ulospäin erottuu mm. sisäänkäyntiä suojaavana puikkona. Sisätilana sauvarakenne on ensimmäisessä kerroksessa virtaviivainen, katumainen tila. Järvelä¹¹ kuvaa tilaa sisäkatuna, jonka toiselle puolelle avautuu lämpiömaisema ja toisella puolella ovat eteispalvelut ja salit.

Ison Salin veistoksellista muotoa on korostettu nostamalla se korkeimmaksi osaksi. Sen muotoilussa koordinaatisto on rikottu, mikä näkyy paitsi ulkotiloissa, niin myös sisällä lämpiö- ja aulatiloissa. Pieni Sali on alisteinen isommalle salille ja sen muotokieli on pelkistetympää. Kuitenkin myös se nousee kokonaisuudesta ja siinäkin on pari pientä viistettä.

Yliopiston suuntaan rakennus tuntuu kääntävän selkänsä tai ”takapuolensa”, kuten Mukala¹² kuvaa Arkkitehtilehden arvioissaan. Sorsapuistosali erottuu nykyisellään kolmantena tasa-arvoisena kimpaleena, mutta se on detaljeiltaan vähäeleisempi ja muutenkin materiaaleiltaan edullisemmin toteutettu. Sen viisteet eivät tunnu saaneen muotoaan niinkään toiminnoista ja tilallisuudesta, vaan enemmänkin tontin muodosta ja Viinikankadun rajauksesta.

Kaupunkikuva eri lähestymissuunnista

1. Sorsapuisto

Sorsapuiston länsireunaan, Itsenäisyydenkadun läheisyyteen rakennuksesta hahmottuu sauvamainen sisäänkäynnin katos, pääsalin muoto, sekä lasiset vitriinit. Istutukset tukevat rakennuksen rikasta detaljiikkaa ja monimuotoisuutta.

¹⁰ 2010, s. 117

¹¹ 2010, s. 116

¹² 1990, s.26

Sorsapuiston länsireunaan kuljettaessa tunnelma rauhoittuu, mutta rakennus edelleen aukeaa kohti vehreyttä. Se ei kuitenkaan aktivoi puistoa, koska talon toiminta on pitkälti sisäänpäin kääntynyttä.

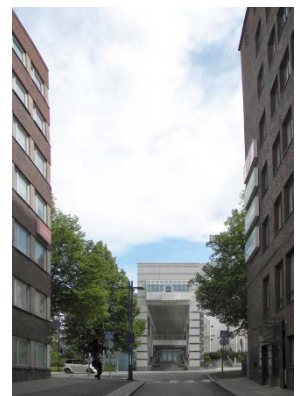

2. Viinikankatu

Viinikankadun suuntaan rakennus on hyvinkin umpinainen ja vaikutelma on takajulkisivu. Linjojen jatkuminen metallikasetoinnista laatoitukseen, sekä ritiliköt antavat kuitenkin huolitellun olemuksen myös tähän suuntaan kävelijän mittakaavasta. Autotie kulkee sen verran syvässä kuilussa, ettei rakennusta hahmota katutilassa.

3. Åkerlundinkatu

Tampere-talon sisäänkäynti piirtyy myös kaupunkitilassa Åkerlundin kadun päätteellä. Massoittelemisen lähtökohtana rakennuksen sisään jatkuva ”katutila” toimii myös ympäristössään. Vaikka Åkerlundin katu ei ole päälähestymissuunta, niin massoittelemisen avulla rakennus on saatu sovitettua ympäröivän kaupunkirakenteen koordinaatistoon.

4. Yliopistonkatu

Yliopistonkadulle Tampere-talo näyttää useampia puolia itsestään. Puistoon avautuvan osan, Åkerlundinkadulle päätteellä ja Yliopistonkadun varteen saattopihaan, jolla on suorastaan paraatipihaan viittaavia detaljeja, kuten lipputankorivistö. Itse rakennus ei kuitenkaan tähän suuntaan aukea kuin poistumisteidensä kautta, jotka ovat piilotetut kasvillisuuden ja piha-artikuloinnin avulla.

5. Kalevantie

Kalevantieltä idästä päin tullessa rakennuksen hahmon monimuotoisuus kiinnittää huomion, mutta massoittelemisen lähtökohdat tai detajiiikan logiikka ei avaudu. Suhde ympäristöön jää vähän epämääräiseksi. Kesällä myös puuston rehevyys rajaa näkymiä.

6. Suhde yliopistoon

Kalevantietä idästä tullessa sekä Tampere-talo että yliopisto eivät varsinaisesti anna kutsuvaa kuvaa itsestään. Sen sijaan molemmat avautuvat Yliopistonkadulle pääjulkisivuineen. Pirosen mukaan Yliopisto ei vaikuttanut Tampere-talon arkkitehtuuriin¹³. Molemmat kuitenkin valkoisina kokonaisuuksina

¹³ Järvelä 2010, s.114

funktionalistisesti järjestettyinä ovat jollain tavalla samassa tyylijajissa, toki molemmat suodatettuina aikansa materiaali- ja muotoestetiikan kautta. Tällä hetkellä rakennusten väliin jää aukion omainen pienehköjen puiden varjostama alue. Alue ei varsinaisesti jäsenny muuhun kuin kevyen liikenteen tarpeisiin ja tilana se on vähän epämääräinen kahden vilkkaasti liikennöidyn kadun kulmauksessa.

6. Huoltopiha

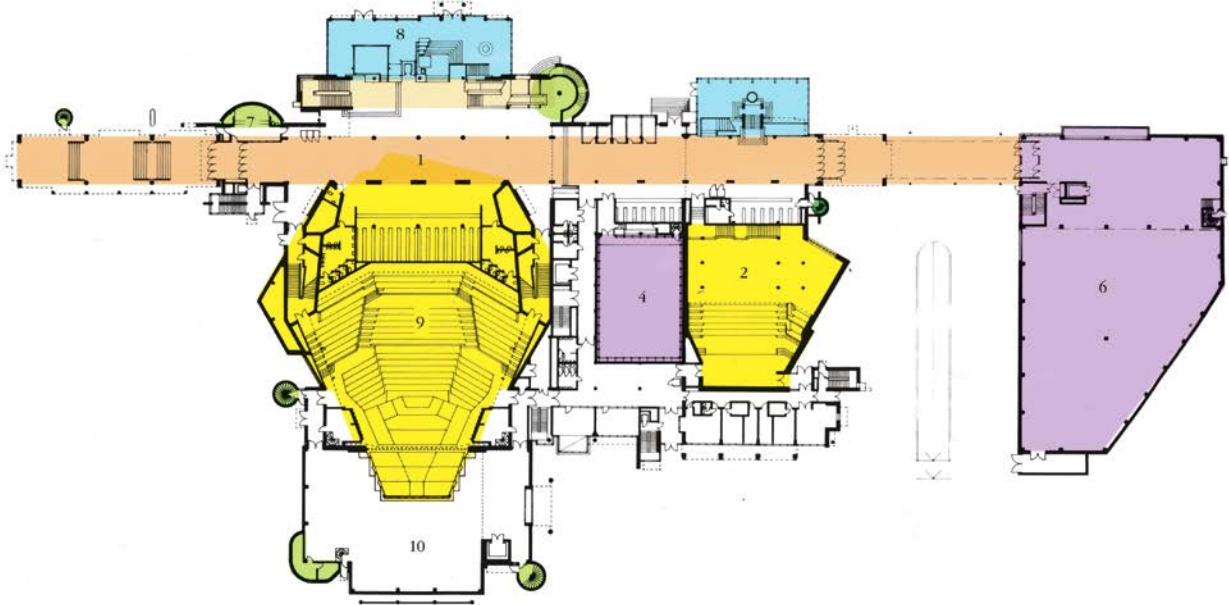
Esiintyjien ja henkilökunnan sisäänkäynti on julkisivussa juhlallisesti artikuloitu. Rakennus rajaa pihan suorastaan aukion mittakaavaan, mutta pihan jäsentely itsessään tekee siitä hyvinkin takapihamaisen huoltopihan. Sorsapuistosalin takaosa välikäytävineen ja rampeineen on suorastaan sekava. Tällä puolella selkeästi hahmottuu, että näyttelytila liittymisineen kongressikeskukseen on kilpailuvaiheen jälkeen lisätty. Alueen muutoksiinkaan ei siis tarvitse suhtautua yhtä kriittisesti kuin puiston puolella.

4. TILAT JA MATERIAALIT

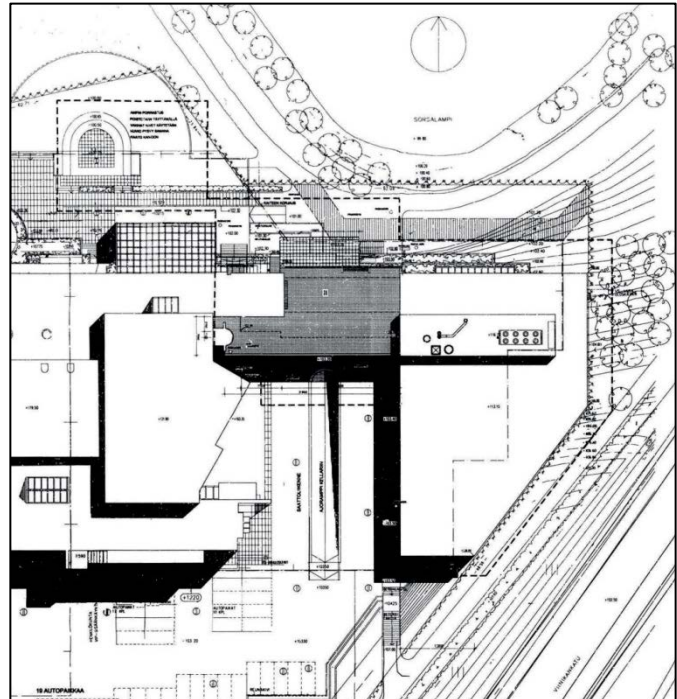
Massoittelun suhde pohjapiirustuksiin ja leikkauksiin

Ensimmäinen Kerros

Väreillä on esitetty eri tilallisesti eri muotoaiheet. Keltaisella Iso Sali ja Pieni Sali, oranssilla "sisäkatu"/sauvamainen rakenne, violetilla Sorsapuistosali ja Studio ja sinisellä puistoon aukeavat lasivitriinit. Pienen salin alapuolella on Rondo, jonka pohjamuoto on sama kuin Pienen Salin ja myös sen katosta näkyy laskevan katsomon muoto. Haalealla oranssilla on esitetty aulatilojen liikenneakseli ja vihreällä pyöreät muotoaiheet, jotka piirtyvät myös julkisivuihin. Pohjalla on käytetty Arkkitehtilehdessä (8/1990, s.34–35) julkaistuja kuvia.

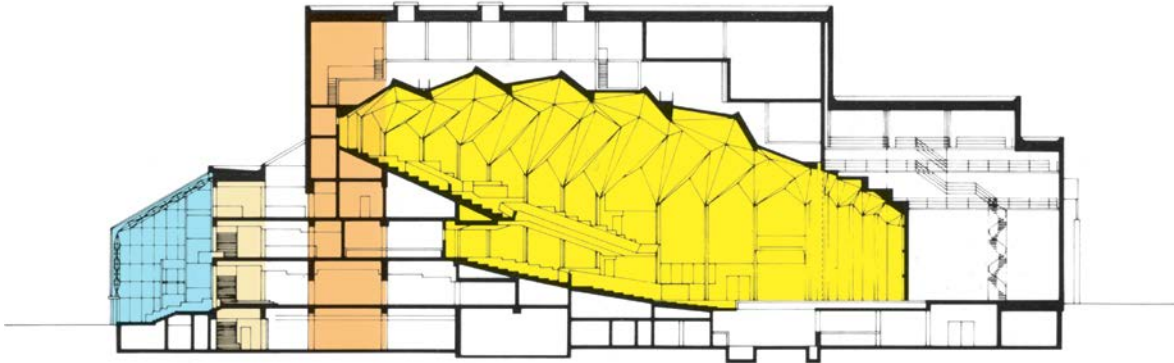
Ensimmäisessä kerroksessa massoittelun logiikka piirtyy pohjiin selkeimpänä. Nykyään käytävää Sorsapuistoon on levennetty ja samalla menetetty tiukan sauvarakenteen hahmotettavuutta. Pääsalin muoto näkyy niin ulkotilassa kuin aulassakin. Nykyään aulapalvelut ovat levittäytyneet vähän laajemmalle, mutta logiikka on pysynyt samana. Eteläsivustalle on sijoitettu vain palvelevia tiloja ja se kestääkin eniten suurempiakin muutoksia.

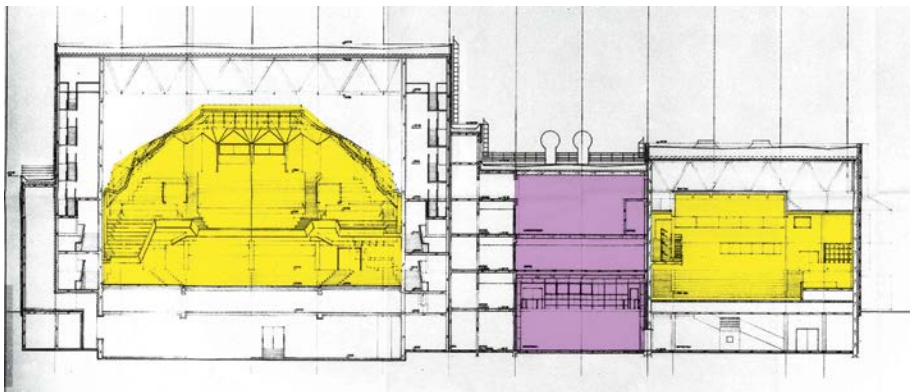
Kuvassa oikealla näkyy yhdyskäytävän nykyinen leveys. Rakennusvalvonnan arkiston lupakuvien asemapiirros "24.3.2005 Näyttelyrakennuksen laajentaminen sekä korjaus- ja muutostyö".

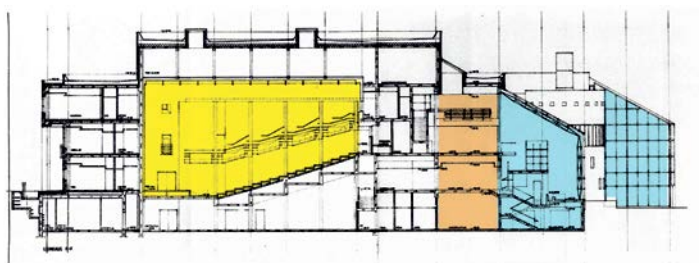
Leikkaukset

Keskeltä nouseva aksentti ei ole Ison Salin näyttämötorni, vaan sen katsomo-osa. Näyttämötorni on jopa matalampi. Sauvamainen rakenne kulkee läpi rakenteen, kuten myös liikennetila.

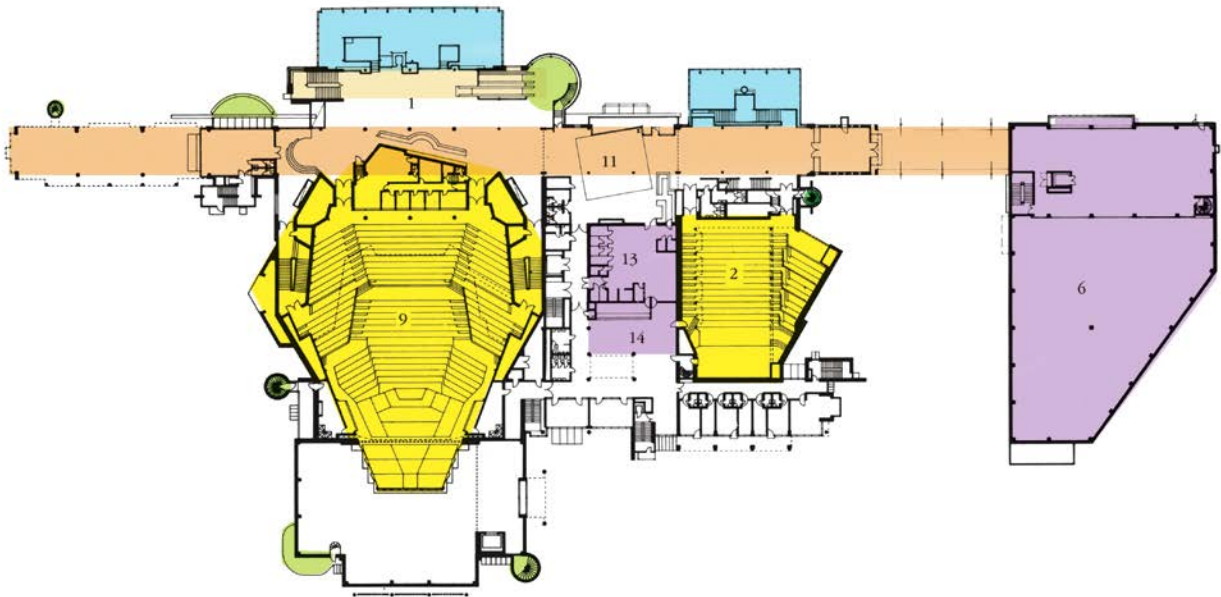

Rakennusvalvonnan alkuperäisissä lupakuvissa (1986) ei ollut nykyisen Sorsapuistosalin kuvia, koska se suunniteltiin vasta muun talon ollessa jo rakennusvaiheessa (lupakuvat vuodelta 1989). Pitkittäisleikkauksessa kuitenkin hahmottuvat molemmat pääsalit, sekä niille alisteinen väliosa, johon mm. studio sijoittuu.

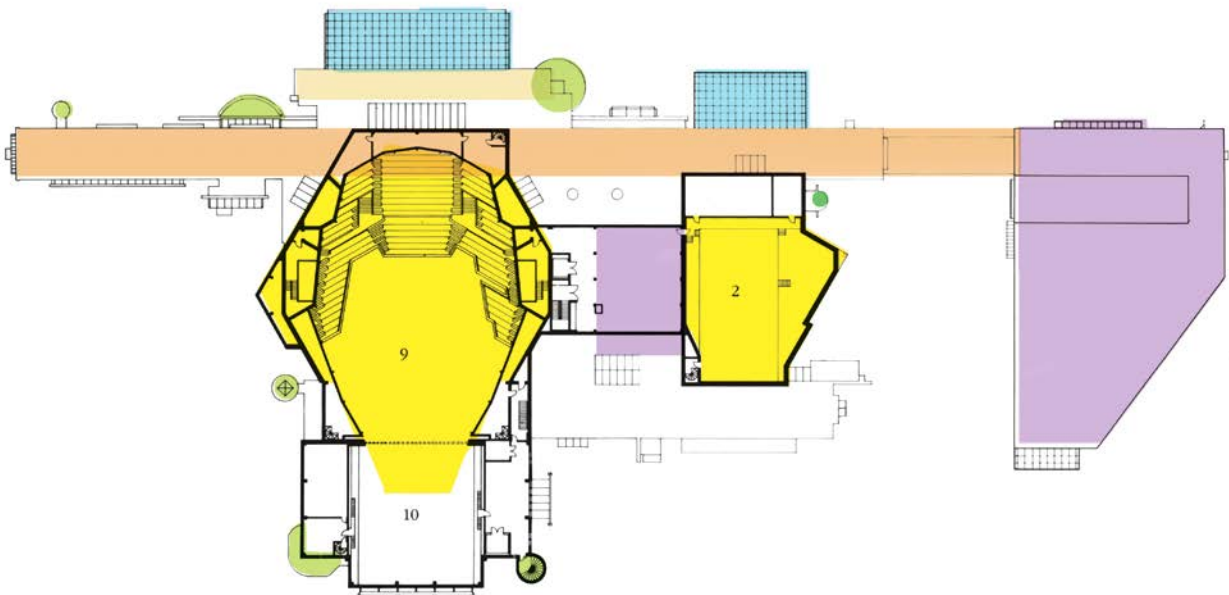
Pienen salin kohdalla leikkauksesta nähdään, miten aulatilat avautuvat vitriinimaisemaan.

Toinen kerros

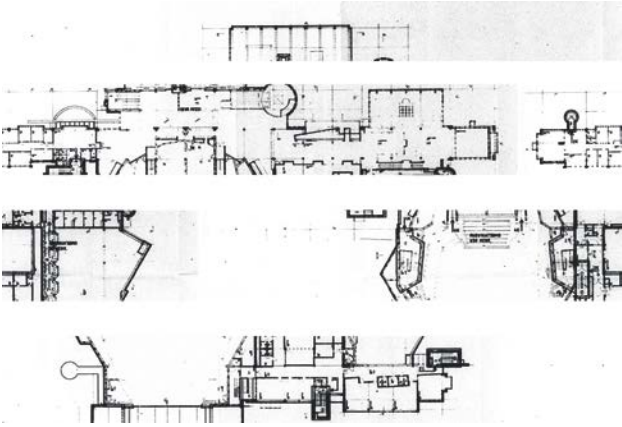
Toisessa kerroksessa aulamaisema rikastuu entisestään uusien diagonaalien myötä. Sauvarakenne hahmottuu kuitenkin hienovaraisesti edelleen. Studion muoto ei näy juurikaan kuin rakenteellisella tasolla pohjapiirroksista.

Kolmas kerros

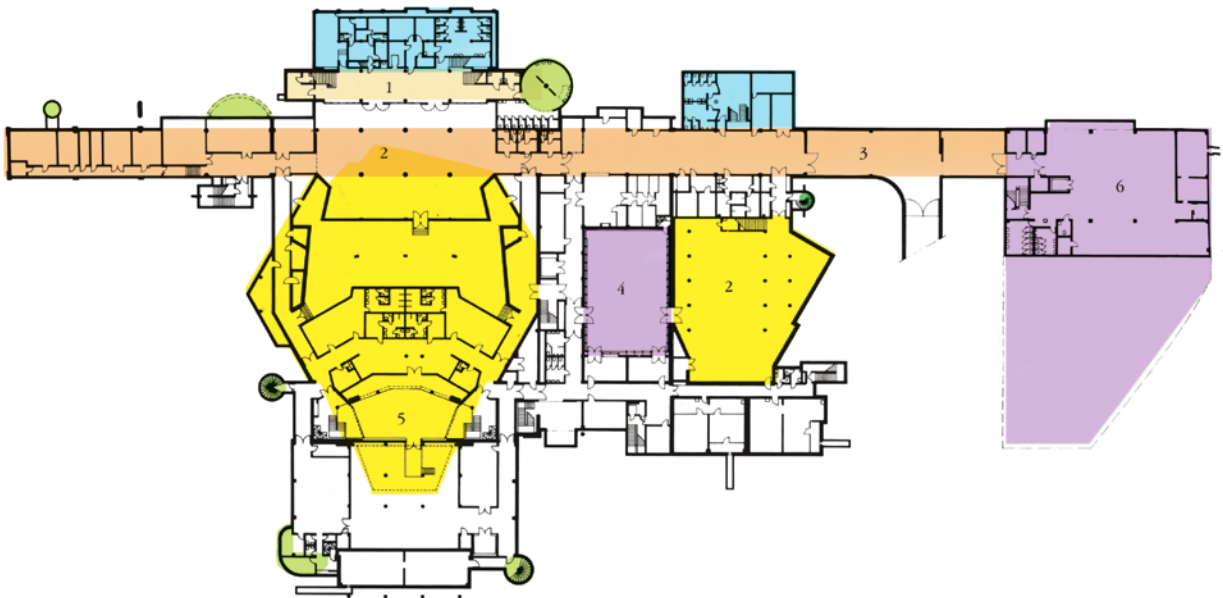
Kolmannen kerroksen pohjapiirustukseen Arkkitehtilehdessä ei jostain syystä ole piirretty läntistä toimistosipeä. Siellä sauvamaisuudella on kuitenkin saavutettu tilojen aukeamisen ulkotilaan, sekä hienot näkymät kaikille toimistoille. Myös aputilojen esittäminen on kilpailuliitteessä viitteellisellä tasolla.

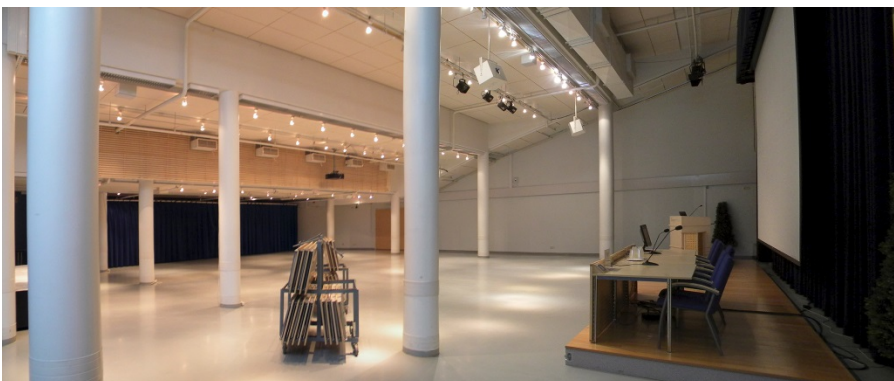

Rakennusvalvonnan arkisto: 3. kerroksen lupakuva vuodelta 1986.

Kellarikerros

Kellarikerrokseen on pakattu paljon aputiloja ja niitä on jo jonkin verran muutettukin. Ison Salin alla on tällä hetkellä kaksi kokoustilaa (Sonaatit 1 ja 2). Pienen salin alapuolella on tasalattiainen Rondo-Sali, jota käytetään mm. kokouksiin. Kellarista löytyy myös naisten suurempi wc-tila, jonka pyöreä muoto on päässyt myös julkisivuaiheeksi.

Rondo-Sali sijaitsee kellarikerroksessa, mutta sen sisäankäynti on ensimmäisessä kerroksessa. Salin muoto on sama kuin Pienessä Salissa.

Materiaalit ja yksityiskohdat

Julkisivut

Julkisivulaatoitus: Piironen kuvaa, että eräs esikuva Tampere-talolle oli Sydneyn oopperatalo (1973), jossa oli käytetty saman tehtaan laattoja¹⁴. Salien viiste-seiniä on artikuloitu vaakalinjoin, jotka piirtävät laatoilla nuottiviivastoja tornimaiseen osaan. Laatoitus sinänsä on hyvin tyyppillinen 1980-luvun materiaali.

Metallikasetointi: Metallikasetoinnilla on saavutettu rauhallisempaa seinäpintaa, kuin laatoilla. Kuitenkin molemmissa on sama ruudukkoaihe ja linjat kohtaavat kauniisti.

Lasivitriinit: Lasivitriinit tuikkivat lyhtyinä erityisesti hämärän aikaan valaistuina. Detaljiikaltaan ja rakenteeltaan vitriinien ratkaisut viittaavat valtamerilaivoihin, joka olivat Piironen mukaan¹⁵ eräs inspiraation lähde suunnittelussa.

Sisäänkäynnin pilarit: Sisäänkäynnin katoksena toimii pilarein korkeuksiin nostettu toimistosiiپی. Kannattelevat pilarit ovat vastaavia materiaaleja kuin muu julkisivuaihe. Lisäksi keskellä on pyöreitä teräspilareita. Kaikkiaan ennakkoluuloton materiaalien yhdisteleminen tuo rikkaan ja juhlanan tunnelman. Tietty sekavuus kuuluu valittuun tyyliin.

Muut yksityiskohdat: Jopa poistumistiet ovat pääasiassa kiinnostavasti piilotetut julkisivumuotoilun ja kasvillisuuden avulla. Lisäksi julkisivujen ”koristeellisuus” on pääasiassa linjassa sisätilojen arvon tai julkisuusasteen kanssa.

¹⁴ Järvelä 2010, s. 114

¹⁵ Järvelä 2010, s.124

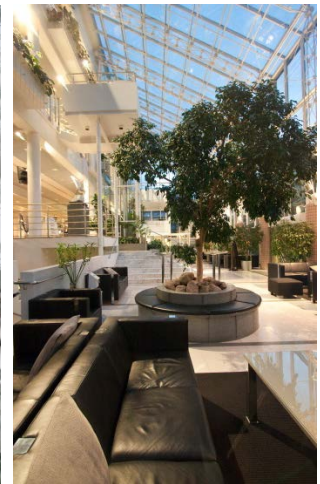
Aula- ja lämpiötilat

Jorma Mukalan¹⁶ mukaan Tampere-talon aulan ja lämpiöiden kiiltävät kylmät teräs-, lasi- ja kivipinnat muodostavat salien puuverhoukselle miellyttävän kontrastin.

Sauvamainen ”katutila” hahmottuu lattia- ja kattomateriaalinsa puolesta omaksi kokonaisuudekseen suhteessa palveleviin tiloihin salien puolella ja toisaalta aulamaisemaan. Kimmo Kaivannon ”Sininen suora” kerää katseen ja myös osaltaan ohjaa kulkemaan suoraan.

Aula- ja lämpiökuvat: Tampere-Talo

Lattiamateriaali on miltei kaikkialla kivilaattaa, jossa toistuu julkisivun raita-aiheet omina muunnelminaan. Vapaata, tasaista seinäpintaa on aika vähän, minkä vuoksi tilat soljuvat toisiinsa kaiteitten ja pilarien rytmittäminä. Tasoerojen, kasvillisuuden ja pilarien avulla tila kuitenkin hahmottuu pienemmiksi kokonaisuuksiksi, osittain jopa intiimeiksi istuskelualueiksi.

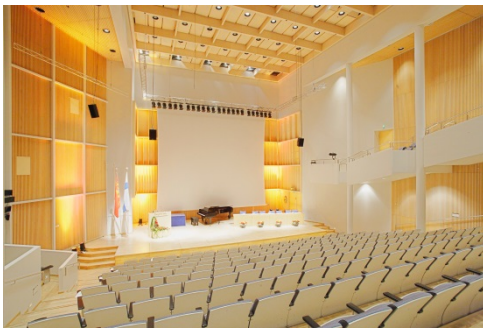
¹⁶ 1990, s. 24-25

Salit

Ison Salin puiset pinnat ovat muotoillut paitsi akustisesti, mutta samalla on saavutettu myös esteettisesti edelleen rikkaan näköinen kokonaisuus. Pirosen mukaan¹⁷ taitteinen katto on kuin lehvästö, joka syleilee yleisöä. Suunnittelun lähtökohtana on ollut ajatus suomalaisesta istumassa metsässä mättäällä, ylhäällä koivun lehvästö, tähtitaivas ja musiikkina linnunlaulu.

Pienen salin muotokieli on huomattavasti pidättyväisempää ja konservatiivisempää, mutta se myös sopii pienempään mittakaavaan. Kuitenkin materiaalivalinnoillaan Pieni Sali on samankaltainen kuin Iso Sali. Akustiikka toimii niin kamarimusiikkiin kuin muuhunkin pienimuotoiseen musiikkiin, jota salissa esitetään.

Salien kuvat: Tampere-talo

Taiteen rooli ja suhde tilaan

Taidemaalari Jorma Hautala osallistui arkkitehtien apuna talon kuvataiteelliseen suunnitteluun. Töitä tilattiin useammalta taiteilijalta, mutta vain neljä tilateosta toteutettiin.

Sininen suora: Kimmo Kaivannon suunnittelema ympäristö- ja tilateos on 200 metriä pitkä ja koostuu useammasta osasta. Materiaali on sininen betoni. Työn osat ovat: 1. Muusan kumarrus, 2. Temppele, 3. Liikkuva pylvä, 4. Laskettavat, 5. Lepääjä, 6. Puro ja 7. Kuuntelija. Sininen Suora on Tampere-talon teoksista laajin ja tunnetuin. 1990-luvulla myös Tampere-talon esitteet ja mainonta rakennettiin teoksen eri elementtien varaan. Taiteilijan itsensä mukaan ”Sininen suora” on nauhamainen veistoskollaasi, joka ”pyrkii havainnollistamaan tilaa, pitkää ’katua’, jonka varrelle asettuvat talon tärkeimmät toiminnot. Toinen tavoitteeni on ollut teoksen ajallinen perspektiivi, viittaukset menneisyyteen ja tulevaan - suoralla ei ole alkua eikä loppua”.¹⁸

¹⁷ Järvelä 2010, s. 122

¹⁸ Järvelä 2010, s. 99-104

Konstruktiot 1 ja 2: Matti Kujasalon maalatusta metallista tehdyt työt ovat sijoitetut kahteen aulan valokuihuun. Järvelä kuvaa työtä seuraavalla tavalla: ”Metallista muokattujen kehikkojen kasvava liike muodostaa kontrastin yksinkertaiselle kivipinnalle”¹⁹. Työt keskustelevat kiinnostavasti tilansa kanssa, mutta sijaintinsa puolesta ne ovat miltei hieman piilossa, eivätkä herätä huomiota.

Nimetön: Teemu Saukkosen työ voitti Tampereen Taiteilijaseuran jäsenille järjestetyn kilpailun. Tuomaristo piti teoksen reliefimäisyydestä, jolloin työ hengittää seinäpinnalla ja toisaalta työn kontrastisuudesta suhteessa talon muuhun muotokieleen²⁰. Työ sijaitsee toisen kerroksen yleisölämpiössä ja merkitsee paikan omanlaisekseen. Taiteilijan mukaan ajatus teokseen lähti siitä, kuinka jokainen kävijä jättää pienen sormenjäljen taloon ja toisaalta jokainen vie talosta jälkiä kotiinsa²¹.

Teemu Saukkosen teos ”Nimetön”. Kuvälähde: Tampere-talo, 20 vuotta talon tapaan s.97.

Esirippu: Esirippu ei varsinaisesti ole objektimainen teos vaan osa sisustusta. Sen on kuitenkin suunnitellut tekstiilitaiteilija Irma Kukkasjärvi yhteistyössä arkkitehti Esa Piironen kanssa. Piironen pyysi taiteilijaa ajattelemaan tyyntä ja lämmintä kesäpäivää ja niin syntyi abstrahoitu Tampere kahden järven välissä kesäpäivän väreissä.²²

Auringon keihään lävistämä: Timo Sarpanevan lasiteos oli esillä Talvipuutarhan näyttelyssä vuonna 1993, josta se ostettiin ja sijoitettiin ala-aulaan. Työ ei siis ole alun perin Tampere-taloon suunniteltu, eikä keskustelee arkkitehtuurin tai tilan kanssa kuin symbolisella tavalla.

Korjaushistoria

Tampere-talon korjaushistoria on siitä erikoinen, että alkuperäistä arkkitehtia on voitu konsultoida pitkin matkaa ja toimisto on myös piirtänyt suuren osan muutoksista. Ehkä tämän vuoksi muutokset istuvat kokonaisuuteen varsin hyvin.

24.3.2005 Näyttelyrakennuksen laajentaminen sekä korjaus- ja muutostyö

Alkuperäisestä kilpailuohjelmasta puuttanutta laajennusosaa laajennettiin jo vuonna 2005. Yhdyskäytävän laajennus on toteutettu varsin tyylikkäästi olemassa olevaan tukeutuen, mutta kuitenkin modernimpaa ilmettä tuoden mm. lasipinnan ohuemmillä teräsoilla.

¹⁹ Järvelä 2010, s.107

²⁰ Järvelä 2010, s.96

²¹ Järvelä 2010, s. 96

²² Järvelä 2010, s. 109

25.8.2005 Laajennus ja julkisivumuutos

- Materiaalimuutos länsisivun siiven kannatinpilareissa
- Vanhan katoksen kohdalle laajennuksena uusi lasi-tuulikaappi (kerrosala 6,5m²)
- Puistosivulla sijaitsevan amfin porrastus poistuu, mutta kuviointi jää. Kaato ohjaa vedet kaivoa kohti.
- Kaiteen korjaus.

Tuulikaappi näyttääkin lisätyltä jälkikäteen, mutta se on kuitenkin istutettu paikkaansa sopivin materiaalein ja rakennuksen muuhun tyyliin sopivasti. Amfin porrastuksettomuus estää sen hahmottumisen selkeästi amfiksi. Avoin tila ja kuvio kuitenkin toimivat muistumana amfista.

31.5.2007 Julkisivumuutoksia ja valomainos

- Kellarin ajoluiskan kattaminen
- Länsisivun A-portaan seinäpielen verhoilu peltikasetein
- Irtokirjainmainos eteläsivulle

Kellarin ajoluiskan kattaminen on varmastikin käytännössä ollut tarpeellista, mutta ympäristössään luiskan sijainti ja kate eivät ole arkkitehtonisesti erityisen korkeatasoisia.

26.5.2010 Lupa julkisivumuutokselle, jota ei ole toteutettu.

- Videonäytön n. 7 x 4 asennus länsiseinustalle

5. RAKENNUSTAITEELLISET ARVOT JA NIIDEN SÄILYMINEN

Tässä selvityksessä ovat sisätilat jaotellut kolmeen eri hierarkiatasoon sen mukaan, millainen merkitys niillä on Tampere-talon arkkitehtonisen kokonaisuuden kannalta. Ulkotilojen kuvaukset ja suositukset ovat erikseen.

Ulkotilat

Päätilat

Kuvaus: Ulkotiloista tärkein on avautuminen Sorsapuistoon. Vitriinisommitelma yhdessä post-modernien lieriöiden kanssa antaa Tampere-talolle tunnistettavan ilmeen. Kaakelilaatat istuvat kokonaisuuteen tällä seinustalla. Toinen tärkeä lähestymissuunta on Yliopistonkatu. Pääsisäänkäynti Åkerlundin talon päätteessä muodostuu kaupunkikuvalliseksi aksentiksi korotetun toimistoputken ansiosta. Yksityiskohtaiset pilarit luovat myös ilmettä.

Suositus: Erityisesti avautuminen Sorsapuistoon jo kilpailuvaiheessa esitettyjen rakennusosien alueelta muodostaa suorastaan ikonisen julkisivun, jonka hahmo, materiaalit ja yksityiskohdat tulee säilyttää tunnistettavina. Myös Åkerlundinkadun päätte on arvokas kokonaisuuden osanen.

Sekundääritilat

Kuvaus: Saattoliikenteelle varattu ”paraatipiha” on aikansa näköinen dekoratiivisine julkisivuaiheineen. Pääsalin tuomat viisteet ja torni ovat sommitelman keskeisimmät ainekset yhdessä kasvillisuuden kanssa. Julkisivun sulkeutuneisuudesta johtuen paikka jää kuitenkin passiiviseksi kaupunkitilaksi, joka kestää jonkin verran muutoksiakin.

Suositus: Saattopiha kestää myös uudelleenjärjestelyä, mutta pääsalin muotoa ei tule peittää rakentamisella, ja aukiotunnelman tulee säilyä. Olemassa olevia yksityiskohtia jäsentelyssä tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää.

Huoltopiha

Kuvaus: Viinikankadulle ja osittain Kalevantielle Tampere-talo suorastaan kääntää selkensä. Kalevantien varressa on huoltopiha, jonka jäsentely erityisesti näyttelytilan takana on mahdollista hoitaa toisinkin. Huoltopihan esiintyjäsisäänkäynti on kuitenkin kiinnostavasti artikuloitu ja sen eteen muodostuu aukiomainen tila.

Suositus: Huoltopihan ajojärjestelyt ovat mahdollista järjestää toisinkin kokonaisuuden kestäessä sen. Lisärakentamisella rakennuksen kokonaishahmo saattaa kärsiä, mutta huoltopiha itsessään sen kyllä kestää. Erityisesti maan alle vievä ramppi katoksineen ja sen lähialueet voivat muuttua.

Sisätilat

Päätilat: Iso Sali ja Pieni Sali, ”Sisäkatu”, sekä Vitriinit ja Aulamaisema

Kuvaus: Päätilat antavat Tampere-talolle tunnistettavan hahmon. Niiden materiaalivalinnat ja yksityiskohdat ovat tärkeitä osasia kokonaistunnelman kannalta ja muutostoimenpiteissä ansaitsevat huomioita. Ison Salin materiaalit ja muotoilu ovat tunnistettavia ja ainutlaatuisia Suomessa. Pieni Sali sopii kokonaisuuteen, ja sen vähäeleisyys ja raikkaus materiaaliensa ja mitoituksensa osalta on onnistunut.

Aulamaisema vitriineineen kestää toimintojen uudelleenjärjestelyä tilanteiden muuttuessa, mutta yksityiskohdiltaan ja materiaaleiltaan on suurusluokassaan myös ainutlaatuinen Suomessa. ”Sisäkadun” tuottama sauvamainen muoto kietoo toiminnat ympärilleen ja yksittäisenä elementtinä perustelee koko rakennuksen konseptia, minkä vuoksi sen suunta ja muoto on erittäin tärkeä osa kokonaisuutta.

Suositus: Alkuperäiset suunnat ja muodot, sekä materiaalivalinnat tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää ja uudisosat ratkaista alkuperäisille tiloille alisteisina. Saleissa lähinnä teknisten ratkaisujen muutokset tulevat kyseeseen, ja aulatiloiissa toiminnan edellyttämät pienehköt muutokset.

Sekundääritilat: Sorsapuistosali, Studio ja Rondo, sekä muut kokoustilat

Kuvaus: Sekundääritilat ovat toimintoiltaan merkittäviä talon käytölle, mutta niiden muotoilu on yksinkertaisempaa ja on saattanut jo kokea muutoksia. Sorsapuistosali on jo alun perin lisäosa, jota on jo kertaalleen isommin muutettu. Studio ja Rondo ovat alisteisia kokoontumistiloja muiden kokoustilojen tapaan. Kuitenkin kongressikeskukseen kuuluvat erikokoiset kokoontumistilat ja niidenkin yksityiskohdat ja materiaalivalinnat vaikuttavat rakennuksen kokonaisilmeeseen ja yhtenäisyyteen, joka toistaiseksi on hyvin säilynyt.

Suositus: Muutoksia suunnitellessa tulee huomioida päätilojen heijastumat muotoihin, sekä kokonaisuuden logiikka. Materiaalivalintojen tulee sopia kokonaisuuteen ja mielellään noudattaa rakennuksen alkuperäismateriaaleja mahdollisuuksien mukaan.

Huolto- ja toimistotilat

Kuvaus: Huolto ja toimistotilat on jo alun perin sommiteltu pääosin toiminnallisesti tukemaan julkisempia tiloja. Rakennuksen sisätilat, jotka tuovat julkisivuaiheita, ovat yksityiskohtina säilyttämisen arvoisia. Tällaisia ovat mm. toimistotilat, joille on varattu ranskalaisia parvekkeita, sekä kierreportaat.

Suositus: Huolto- ja toimistotilat kestävät parhaiten suurempiakin muutoksia. Kuitenkin olisi suotavaa, että näidenkin tilojen muutokset noudattaisivat rakennuksen logiikkaa ja materiaalit sopeutuisivat olemassa oleviin materiaalivalintoihin. Julkisivuaiheita tuovat sisätilat olisi hyvä säilyttää vastaavassa käytössä tai muutoksissa sopeuttaa ratkaisut julkisivuun sopivaan käyttöön.

YHTEENVETOA

Miten Tampere-taloa koskeviin muutoksiin tilajärjestelyissä ja lisärakennusosissa tulisi yleisesti suhtautua, nyt ja tulevaisuudessa? Esa Piironen itse näkee, että he suunnittelivat aikanaan korkeatasoisen muuntojoustavan käyttörakennuksen; sen tilarakenne (katukäytävä ja siihen liittyvät tilat) on tietyllä tapaa avoin järjestelmä, johon voidaan kytkeä uusia osia. Myös asenne kulttuurirakennuksen arkkitehtuurin on suunnittelijan mukaan selvä; arkkitehtuuri on käyttötaidetta, jonka pitää kyetä joustamaan ajassa eläviin tarpeisiin.²³

Tampere-talon suunnittelussa ja toteutuksessa aikanaan työ tehtiin huolellisesti ja hyviä materiaaleja käyttäen. Muutoksia suunniteltaessa ja toteutettaessa tämä on hyvä johtoajatus jatkossakin.

²³ Piironen 2014.

LÄHDELUETTELO

Esa Piironen haastattelu 26.6.2014 Tampereella.

Järvelä Ari: Tampere-talo: 20 vuotta talon tapaan, WS Bookwell, 2010

Mukala Jorma: Funkislaiva sisämaassa (Sisältyy julkaisuun: Arkkitehti 87(1990) : 8, s. 40-41)

Sakari Aartelo, Esa Piironen: Tampere-talo, Yliopistonkatu 55 (Sisältyy julkaisuun: Arkkitehti 87(1990): 8, s. 30-39), 1990

Tampereen konsertti- ja kongressitalon yleinen arkkitehtuurikilpailu teoksessa Arkkitehti-lehden 7/1983 irtoliite, SAFA

www.tampere-talo.fi (luettu 18.6.2014)